

O'QUVCHI YOSHLAR MA'NAVIY TAFAKKURINI TARBİYALASHDA MAKTAB, OILA VA MAHALLA HAMKORLIGI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10672013>

Obilov Suxrob Xudoyqulovich

Osiyo Xalqaro Universiteti Magistri

Annotatsiya: *Barchamizga ma'lumki, yosh avlod shaxsining shakllanishi bir qator ta'sirlar ostida sodir bo'ladifaktorlar. Bu omillarning eng muhimi uning sof odobli merosi, oilada namunali tarbiya, mahallalardagi ijtimoiy muhit, maktab va boshqa ta'lim muassasalarida yoshlar tarbiyasining ahamiyati bilan bevosita bog'liq bo'ladi.*

Kalit so'zlar: *ma'naviyat, yoshlar, ma'naviy tarbiya, ma'naviy meros.*

Mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab insonning jamiyatdagi o'rni, ayniqsa, o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash masalasiga katta e'tibor qaratilmoqda. Shu maqsadda oilalarning jamiyatdagi o'rni oshirildi, mahalla boshqaruviga keng huquqlar berildi, maktablar, o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi va oliy ta'lim tizimlarida tub islohotlar amalga oshirildi va bu ishlar amalda davom ettirilmoqda.

Bugun Yurtboshimiz rahnamoligida yosh avlodning barkamol inson bo'lib shakllanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratilmoqda. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, tashkil etilgan sport maydonchalari, sport klublari, musiqa, rasm va turli hunarmandchilik klublari.

O'tgan davrda Ittifoq tarkibiga kirgan hozirgi mustaqil davlatlar, xususan, O'zbekistondagi ta'lim jarayonlari asosan g'arblashtirish siyosatiga asoslangan bo'lib, har bir millatning o'ziga xos milliy ma'naviyati, urf-odatlarini, axloqiy tushunchalari yo'q qilindi. Natijada, ma'lum ma'noda, xalqlar ongida, ayniqsa o'zlikni idrok etishda "bo'shliq" mavjud edi.

Bizga ma'lumki, mustaqilligimizning dastlabki yillarida bu mafkuraviy "bo'shliq" dan foydalanishga intilgan ayrim G'arb mamlakatlaridagi mafkuraviy markazlar yoshlar ongini millatimizga xos bo'lmagan G'arb tarbiyasi tushunchalari bilan to'ldirishga harakat qildilar. Bugungi kunda bu harakatlar butunlay yo'q qilindi, deyishimiz to'g'ri emas. Shu tufayli biz yoshlarning tarbiyasi har qachongidan ham ko'proq, deb hisoblaymiz va bu mavzu kunning doimiy va muhim masalalaridan biri bo'lishi kerak.

Ta'limning asosiy maqsadi o'sib kelayotgan yosh avlodga komil insonlarga xos bo'lgan bilimni, dono va sog'lom fikrli inson sifatida jamiyatda o'zining mustahkam mavqegini topishiga imkon berishdir.

Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ta'kidlaganidek, "... farzandlarimizni bizdan kuchli, bilimni va dono qilib tarbiyalash asosiy maqsadimizdir." Ta'limning asosiy vazifasi yosh avlodni jamiyatimizda qabul qilingan xulq-atvor qoidalariga, axloqiy malaka va ko'nikmalarga, ehtiyoj va intilishlarga mos keladigan tarkibni topishdan iboratdir.

Hozirgi vaqtda yosh avlod tarbiyasida oila, mahalla, maktab va ta'lim muassasalarining ta'siridan tashqari, globallashuv jarayonlari mahsuli-turli Internet tarmoqlari orqali tezkor axborot uzatish va almashish vositasi omili ham diqqat markazida bo'lishi kerak. Ularning yoshlarimiz hayotiga behayo, zararli filmlar va turli bema'ni o'yinlar orqali kirib kelayotgani, ularning vositasida turli buzg'unchi g'oyalarni targ'ib qilayotgani, yoshlar ongini zaharlayotgani tashvishlidir.

Shuningdek, mamlakatimizda ommaviy nashrlar ko'payib borayotganiga e'tibor qaratish lozim, ular orasida darajasi biroz pastroq, " o'yin-kulgi " engil-hayot tarzini ifodalovchi, milliy mentalitetimizga mos kelmaydigan material axloqiy nuqtai nazardan ham keladi. yoshlar diqqatiga.

Mazkur maqsadga erishish yo'lida quyidagi vazifalarni ijobiy hal etish maqsadga muvofiq:

- ❖ yosh avlodda mehnat qilish istagini qaror toptirish va ularni zamonaviy ishlab chiqarishning turli sohalarida faoliyat yuritishga tayyorlash;
- ❖ o'quvchilarda umumjamiyat manfaati yo'lida mehnat qilish ehtiyojini hosil qilish;
- ❖ ularning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- ❖ o'quvchilarning mavjud bilimlarini uzluksiz ravishda takomillashtirib borishlari uchun zarur shart-sharoitni yaratish;
- ❖ ularda mehnat ko'nikma va malakalarini tarkib toptirish;
- ❖ o'quvchilar faoliyatida yuqori madaniyat, maqsadga intilish, tashkilotchilik, mehnat intizomi, tadbirkorlik, tejamkorlik, ishni sifatli bajarish, moddiy boyliklarga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish, hayotiy faoliyat yo'nalishini belgilash malakalarini shakllantirish;

Mazkur vazifalar tizimida o'quvchilarni mehnatga psixologik va amaliy jihatdan tayyorlash ularning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash orqali amalga oshiriladi. Mehnat tarbiyasi o'quvchilarning aqliy, ma'naviy-axloqiy, jismoniy va estetik tarbiyasi bilan o'zaro bog'lik holda yaxlit tizimda amalga oshiriladi. Chunonchi:

1. Aqliy tarbiya o'quvchilar mehnat tarbiyasi, ularni kasbga tayyorlashning asosi sanaladi. Zero, mehnat - nazariy va amaliy bilimlarni egallashga yordam beradi, bilim esa o'z navbatida shaxsni mehnatga tayyorlashni takomillashtiradi. Mehnat tarbiyasining samaradorligi o'quvchilarni mehnat faoliyatiga tayyorlash jarayonida har tomonlama rivojlangan shaxsni tarbiyalash vazifasi bilan belgilanadi.

2. Mehnat tarbiyasi axloqiy tarbiyaning asosiy vositasi hisoblanadi. Chunki mehnat faoliyati yordamida o'quvchida mehnatsevarlik, intizomlilik, irodalilik, tashabbuskorlik, mustaqil harakat qilish kabi axloqiy xislatlar ham shakllanadi.

3. Mehnat tarbiyasi estetik tarbiya bilan mustahkam aloqada olib boriladi. Mehnat tarbiyasi mazmuniga estetik elementlarni singdirish asosida uni amalga oshirish o'quvchilar mehnat tarbiyasida katta ahamiyat kasb etadi. Mehnatda go'zallik va o'z mehnatidan zavqlanish uning yanada samarali kechishiga yordam beradi.

Yuqoridagilarga asoslanib, o'quvchilar mehnat tarbiyasida quyidagi mezonlarni asos qilib olish maqsadga muvofiq. Bular:

- > o'quvchilar tomonidan mehnatning ijtimoiy ahamiyatini tushunilishi;
- > ularning ixtiyoriy ravishda mehnat qilishlari;
- > ularda mehnat qilmay hayot kechiruvchilarga nisbatan nafrat uyg'otish;
- > o'quvchilarda mehnat va mehnat ahliga hurmat tuyg'ularini qaror toptirish;
- > ularda mehnatda javobgarlikni his etish tuyg'usini tarbiyalash;
- > ularning mehnatga ongli munosabatda bo'lishlariga erishish;
- > mehnatda ijodkorlikni qo'llab-quvvatlash;
- > o'quvchilarda jamiyat va umumxalq mulkini ko'z qorachig'iday asrash tuyg'ularini shakllantirish;
- > mehnatda do'stlik, o'rtoqlik va hamkorlikka erishish;
- > o'quvchilarning mehnatni go'zallik manbai sifatida tushunishlariga erishish va boshqalar.

Yuqoridagi mezonlar asosida o'quvchilarni bo'lg'usi kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonini barcha ta'lim-tarbiya ishlarini mustahkam aloqada, hozirgi zamon talablariga mos holda olib borish taqozo etiladi. Sharq mutafakkirlari mehnat tarbiyasi haqida. Ta'lim-tarbiya tarixiga nazar tashlar ekanmiz, dastlabki xalq og'zaki ijodi namunalaridan tortib, buyuk mutafakkirlar ijodigacha yoshlarni mehnatsevar bo'lib yetishishi, kasb-hunar o'rganish, mehnat ahlini hurmat qilish hamda mehnat insonni ulug'lash masalalariga alohida e'tibor berilganligiga guvoh bo'lamiz.

Shu munosabat bilan, biz hozirda faoliyat yuritayotgan turli xil radio-televideniylarga ham e'tibor qaratish kerak, deb hisoblaymiz, garchi bugungi kunda u bir muncha vaqtga kamaygan bo'lsa-da, afsuski, efirga uzatilayotgan ba'zi "yon" kino filmlar va eshittirishlar, engil qo'shiqlar. yoshlarimizning ongi.

Bugungi kunda viloyatimiz va tumanlarimiz markazlarining ayrim yer osti o'tish joylarida tashkil etilgan kompyuter o'yinlari deyarli butunlay izolyatsiya qilingan. Biroq, biz ba'zi "tadbirkorlar" ning bugungi kuni va pullari va ularning ta'lim muassasalari yaqinida kompyuter uylarini ochganliklari va ochish arafasida ekanliklariga guvoh bo'lamiz. Maktabda o'qiyotganda kompyuter stolida o'tirish va turli xil jangovar o'yinlarni ko'rish haqida o'ylaydigan kishi bu erda yosh va qari bolalarga dars beradi. Bu yoshlarning qimmatli vaqtlarini maktabda dars jarayonida o'sha "o'yinlar" o'ynashga, ota-onalari bergan pulni isrof qilishga sarflashlarining sababi kim? Ushbu kompyuter o'yini tashkilotchilari o'zlarini qanday "urish" ni bilishadi. Ammo maktab yoki ta'lim muassasasidagi sinf rahbarlari murabbiylari va o'qituvchilari qayerga duch kelishmoqda? Ular darsga qatnashish o'rniga talabalar qaerda nima qilayotganlarini so'rab, biron bir chora ko'radimi?

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, "o'yin qutilari" sharhi bu borada chuqur mulohaza yuritish uchun oila, mahalla va ta'lim muassasalarida talaba-yoshlar o'rtasida hikoya va targ'ibotni yanada o'rganishni taqozo etadi.

Yoshlarimiz-millat kelajagi, xalqimizning o'ziga xos mentaliteti-azaliy ta'lim muassasasi. Avvalo, bizning avlod G'arb an'analari, axloq normalari asosida tarbiyalanishi, shu bilan birga umuminsoniy qadriyatlarni chuqur anglagan holda o'zlashtira olishi zarur.

O'zbekistondagi tub o'zgarishlar taqdiri har bir fuqaroning faolligiga bog'liq. Albatta, yosh avlod elim, fuqaro sifatida yashasa, jamiyat o'z maqsadi sari olg'a qadam tashlaydi. Buning uchun, avvalo, Milliy g'oyaning asl mohiyatini yoshlar ongiga singdirish zarur.

Milliy g'oyani doimiy rivojlanib boradigan, kelajakning strategik masalalarini o'zida mujassam etgan, jamiyatning barcha qatlamlarini yagona maqsad yo'lida birlashtirgan dinamik, o'zgaruvchan va noyob strategik tizim sifatida talqin qilish uchun to'liq asoslar mavjud. Milliy g'oyani yoshlar ongiga singdirishda yoshlarni iymonli, chinakam Vatanparvar qilib tarbiyalash, ularni amalga oshirilayotgan islohotlar samaradorligini ta'minlash uchun to'liq mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir komil inson qilib tarbiyalash zarur. Milliy g'oyani yoshlar ongiga singdirish bilan bog'liq asosiy maqsadni amalga oshirishda uning uchta asosiy bosqichiga ahamiyat berish zarur.

Birinchidan, mustaqillik milliy va rivojlanish bilan bog'liq xususiyatlardir. Fikrlash masalasi asosan to'g'ridan-to'g'ri mustaqillikni har tomonlama mustahkamlashga, uning axloqiy va ma'naviy asoslarida tub sifat o'zgarishlarini amalga oshirishga qaratilgan.

Ikkinchidan, milliy g'oyaning asosini tashkil etuvchi milliy ong, milliy tafakkur, milliy g'urur, milliy g'urur va milliy meros kabi tushunchalar, shu jumladan aqliy belgilar, asosan, milliy jihatlarda muhim ahamiyatga ega bo'lishi kerak.

Uchinchidan, milliy mafkura taraqqiyot mafkurasidir. Jamiyat hayotining tinimsiz yangilanishiga, yuqorida aytib o'tilgan tushunchalar orasidagi dialektik munosabatlarning ahamiyatiga jiddiy e'tibor qaratish lozim. Bizning fikrimizcha qayd etilgan tushunchalarning qay darajada shakllanganligi, shuningdek, ular o'rtasidagi dialektik munosabatlar natijasi milliy g'oyaning yoshlar ongiga integratsiyalashuvini ko'rsatuvchi o'ziga xos mezondir. Chunki mustaqillikni yanada mustahkamlash iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishning sub'ekti va ob'ekti hisoblangan milliy g'oya, insoniy e'tiqod, yuksak vatanparvarlik tuyg'ularini har tomonlama shakllantirish asosiy tushuncha va tamoyillar fani yoshlar tomonidan qanchalik o'rganilishiga bog'liq.

Menimcha, har qanday ishning pirovardida ijobiy natijasi asosan inson faoliyati bilan, qolganlari esa uning dunyoqarashi bilan bevosita bog'liq bo'ladi. To'g'ri va mukammal dunyoqarash yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalashda asosiy vazifani bajaradi. Boy ma'naviy merosimiz bilan faxrlanish milliy g'urur va milliy g'ururni shakllantirishning kalitidir. Bunday tushunchalarni o'rganishda, albatta, ijtimoiy-gumanitar fanlar katta. Shu kabi fanlarni o'rganish orqali talabalarga o'z vataniga muhabbat, sadoqat tushunchalarini shakllantirish, milliy g'urur va milliy g'urur tushunchalarini yoshlar ongiga singdirish qobiliyati beriladi.

Qalbida o'z vataniga muhabbat va sadoqat tuyg'usi bo'lgan odam Vatanga xiyonat qilish tushunchasiga ega bo'lmaydi, buzg'unchi g'oyalarga qo'shilmaydi, barkamol avlod bo'lib o'sadi, o'z vatani bilan faxrlanadi, yoshligi bilan faxrlanadi, o'z vatani uchun jonini

qurbon qilishga qodir, butun kuchini jamiyat taraqqiyoti uchun sarflaydi. Bunday vazifalarni bajarishda barchamiz bir tomondan rad etishimiz va baxt uchun kurashishimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Н.Усмонов ва бошқ. Оила - жамият таянчи. Услубий курсатма. ФарФОНа, 2012 йил
2. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot pirovard maqsadimiz. - Toshkent, O'zbekiston, 2000.
3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yohud axloq. - Toshkent, O'qituvchi, 1992.
4. Pedagogika. Munavvarov A.g'.ning umumiy tahriri ostida. - Toshkent, O'qituvchi, 1996.
5. Podlaso'y I.P. Pedagogika. Novo'y kurs. Kn. 2. Protsess vospitaniya. -Moskva, VLADOS, 1999.
6. Almetov N.Sh. Pedagogika. O'quv qo'llanma. - Almato', 2001.